

(Време, 17.6.2010)

Одсуство трајне координације на нивоу војне оперативе, искључиво делимична координација са Грчком и одбијање да своју одбрану стави у функцију НАТО одбрамбених планова (Љубљанска врата) упућују на закључак да Југославија није била у одбрамбеном систему НАТО.

У бројевима недељника *Време* од 8. априла и 13. маја 2010. године у два наставка објављен је додатак под насловом "Србија и НАТО". Овај дугачак текст, заједно са тематским интервјуом са др Предрагом Симићем који је недавно објавио књигу *Тито и НАТО*

, представља један користан и информативан историјски преглед наших односа са НАТО од Другог светског рата.

У овом прилогу, међутим, желим да скренем пажњу на недовољну прецизност када су у питању Балкански пакт и његов стварни домет и значај. Наиме, у тексту који су потписали новинари Филип Шварм и Јована Глигоријевић у оба наставка стоји готово индентична реченица: "На темељима свега овог – иако није приступила НАТО-у – Југославија се раних педесетих нашла у Алијансином систему колективне безбедности (*Време*

, 8. април, стр. 25) и "Још важније је било то да иако није постала чланица НАТО, Југославија се нашла у његовом систему колективне безбедности" (*Време*

, 13. мај, стр. 36). Др Предраг Симић у наведеном интервјуу изјављује: "Преко Балканског пакта, Југославија де факто постаје чланица НАТО иако де јуре никад то није била" (*Време*

, 13. мај, стр 42).

Сматрам да су наведене констатације не само непрецизне већ да у неку руку шире и заблуде. Наиме, и поред тога што су под окриљем Балканског пакта делимично размењивани и усаглашавани одбрамбени планови са Грчком, сматрам да се чак ни ова чињеница, из разлога које ћу изнети, не може тумачити као припадање колективној безбедности НАТО, нити као де факто чланством у НАТО. Осим тога, у овим текстовима

се овлаш прелази преко свих тешкоћа и напора приликом склапања Балканског пакта као највише тачке сарадње Југославије са двома чланицама ове организације. Мислим да се упознавањем са процесом долажења до његовог потписивања битно шири разумевање његове суштине. На крају, у објављеним текстовима недостаје осврт на значај и ефективно трајање Балканског пакта.

Тачне су констатације да Југославија није желела да из идеолошких и унутрашњополитичких разлога постане чланица НАТО. Она је и отворено одбијала такве предлоге које су у извесним тренуцима долазили од стране Турске. Овај предлог је, наравно, учињен уз одобрење САД, из разлога испитивања стварних намера југословенског руководства, без стварних очекивања да ће бити прихваћен. С друге стране, потенцијалном уласку Југославије у НАТО супротстављале су се и поједине његове чланице. Разлог за овакав став налазио се у чињеници да је, без обзира на стратешки значај Југославије, она имала комунистичко уређење. Тешко је, наиме, замислити једну земљу која има антикапиталистички систем и недемократски режим као чланицу НАТО (војне диктатуре у Грчкој и Турској појавиће се тек касније). Све то би требало да буде прилично познато свима који су се мало заинтересовали за ову проблематику.

Препреке и мотиви за склапање Балканског пакта

Можда је мање познато да су се САД у појединим тренуцима, заправо до пред само потписивање, противиле и склапању Балканског пакта. Разлога за то има више, од којих је свакако један од најважнијих противљење Италије, са којом је Југославија била у изузетно затегнутим односима услед кризе око статуса Трста, то јест зоне А и Б, и то у читавом периоду 1945–1954. (видети, Роберто Г. Рабел, *Between East and West – Trieste,*

the United States and the Cold War

,
1941

-

1954

, Duke University Press, Durham, 1988). О томе сведочи и дипломатска преписка САД око Трста која се може наћи у

Foreign Relations of the United States

(у даљем тексту FRUS) 1952–1954, Vol. VIII, Department of State, Washington DC, Government Printing Office, Washington DC, 1988, стр 238–589.

У вези с питањем Трста изузетно тврду позицију и значај који му се придаје заступала је и амбасадор САД у Италији, Claire Booth Luce, супруга Henrya Lucea, власника недељника "Time", која је имала изузетан утицај у вашингтонском естаблишменту. Она је чак у једној екстравагантной депеши Специјалном саветнику председника САД Jacksonu (од 30. јуна 1953) испевала песмицу којом указује на кључни значај овог питања (видети наведени том ФРУС, стр. 267).

Наиме, Италија је била изузетно значајан фактор у одбрамбеном систему НАТО-а, свакако значајнији од Југославије. Било каква нагодба на штету Италије претила је да оснажи ионако јаку Комунистичку партију ове земље што би по мишљењу Америчанаца могло да доведе до битног нарушавања безбедности Запада у случају конфронтације са СССР. Ово је видљиво и кроз покушај (релативно неуспешан) САД да услове војну помоћ пруженој Југославији њеним коришћењем у одбрани Љубљанских врата.

Грчка, Турска, Југославија

Мотиви Грчке и Турске, које су приступиле НАТО-у 1952. године, били су, наравно, другачији и произлазили су из њиховог националног интереса. Турска је била најисточнија земља НАТО-а, са дугачком границом са СССР и, самим тим, потенцијално на удару по широком фронту. Повезивање са Грчком и Југославијом додало би тежину региону и њеном значају у оквиру НАТО-а.

Грчка је са своје стране имала негативно искуство грађанског рата у оквиру кога је извршена концентрација комунистичких партизана на северу Грчке са потенцијалном стратегијом стварања одвојене државе на овој територији (под именом Македонија) и њеним отцепљењем уз ослонац на Бугарску, а самим тим на СССР. Обилну помоћ комунистичкој герили пружала је и Југославија све док Тито, после раскида са Коминформом, није затворио границу Југославије за помоћ грчким партизанима 1949. године.

Стварањем војног савеза са Турском и Југославијом, не само да би се придобила Југославија, која је до коју годину пре тога сматрана непријатељем због помоћи грчкој комунистичкој герили, већ би југословенска дугачка граница са Бугарском смањила притисак на северну Грчку која би долазила из правца овог совјетског сателита. У таквом савезу Грчка би обезбедила своје лево и десно крило и добила мањи и лакше одбрањив фронт у случају конфронтације. Није случајно што је први предлог о стварању

војног споразума између Грчке и Југославије дошао од грчке стране у децембру 1950.

Грчка и Турска су приступиле НАТО-у 1952. године, а значај Југославије се огледао у спајању ових медитеранских земаља са Западом, то јест у географском повезивању НАТО-а.

Мотиви југословенског руководства да уђу у ближи савез са овим државама били су вишеструки и вишеслојни. Очигледан мотив је одбрана од спољне агресије од стране СССР и његових сателита. Ситуација у СССР није била сасвим јасна ни после смрти Стаљина (март 1953), па је стварање савеза било нека врста додатне гаранције потенцијалне западне подршке. Но, осим тога, Југославија је већ била почела да прима помоћ (материјалну и војну) од САД, па је ближи савез са њеним новим НАТО партнерима представљао и додатну гаранцију америчкој страни да Југославија неће ићи у олако помирење са СССР после одласка Стаљина. Помирење са Грчком и ближи односи са Турском давали су значај целокупној регији, па самим тим и Југославији.

Такође, један од изузетно важних мотива био је решење статуса границе са Италијом – при чему је манифестован изузетно тврд став југословенског руководства о статусу територија које су ослободили партизани и самог града Трста. Другим речима, прелазак тршћанског питања из сфере хладноратовске конфронтације каква је она била у почетку у спор између савезника (Италија) и потенцијалног савезника (Југославија), давала је југословенској страни неупоредиво бољу дипломатску преговарачку позицију.

Најзад, потенцијални савез је омогућавао и ближу сарадњу са Западом без улажења у НАТО. Уместо НАТО-а, с обзиром на то да је он био неприхватљив, југословенска страна је показивала интерес за идеју о Европској одбрамбеној заједници, о чијем формирању се у то време говорило и која је иницирана од стране САД како би се подстакле чвршће европске интеграције и обновила војна улога Западне Немачке.

Анкарски уговор

Сматрам да је важно навести и шта је претходило стварању Балканског пакта. Пре овог споразума, Грчка, Турска и Југославија потписале су Анкарски уговор, 28. фебруара 1953, из чијег нацрта су биле избачене све војне одредбе, осим начелних, управо на

инсистирање НАТО-а. Наиме, америчка страна је све до пред крај стварања споразума, инсистирала на опрезности, што због Италије, што због обавеза које би НАТО, у том случају, потенцијално преузео. Тек у јуну 1954. године долази до решености трију земаља да овај споразум прерасте у војно-одбрамбени савез, а сам Балкански пакт је потписан на Бледу у августу 1954. године.

Услед кризе око Трста, било је предлога који су потекли од САД, да се овом савезу прикључи и Италија. То је наишло на противљење од стране Грчке, јер би се по мишљењу њених званичника тиме умањио њен значај као и значај регионалног савеза. (После споразума у вези с Трстом у јесен 1954, Грчка је променила став у вези с Италијом, али се њеном потенцијалном пријему успротивила Југославија.)

Сам садржај Балканског пакта мењан је у последњем тренутку на инсистирање како Југославије тако и НАТО-а. Југословенска страна је у почетку желела аутоматизам војног учешћа потписника Пакта у одбрани од напада на било коју од земаља које су приступиле овом савезу. Томе су се супротстављале земље НАТО-а са САД на челу. Било је више разлога за ово противљење. Свакако, најзначајнији је био опасност од увлачења, по аутоматизму, НАТО-а у сукоб са СССР због његовог евентуалног напада на Југославију (нечланицу НАТО-а). Други разлог је што би потенцијални сукоб Југославије са чланицом НАТО-а Италијом, због Трста (при чему је током спорења око овог питања долазило и до војних претњи и заштравања), довело до сукоба унутар земаља чланица НАТО-а уколико би по принципу аутоматизма у тај сукоб биле укључене Грчка и Турска.

Дебата у оквиру НАТО-а завршена је тако што је одобрено да чланице могу да формирају посебне савезе, па је тако дошло и до реализације потписивања Балканског пакта. Ово је омогућено тиме што је одбачено право вета чланица НАТО-а на друге војне савезе њених чланица, првенствено због интереса САД које су стварале војне савезе и ван круга земаља које су припадале НАТО-у. Међутим, у тексту Балканског пакта уведена је формулација да се у случају агресије против неке земље према којој једна или више земаља имају обавезе узајамне помоћи, примени посебна процедура. У том случају, вршиле би се консултације на нивоу Сталног савета Пакта. Ово је, с једне стране, потенцијално спречавало да дође до ширења сукоба између чланица НАТО-а – на пример у случају сукоба Италије и Југославије због Трста. С друге стране, агресија против неке друге НАТО државе (сем Грчке и Турске) не би аутоматски обавезивале Југославију на оружани ангажман (на пример, у случају напада СССР на Западну Немачку). На тај начин Пакт је постао искључиво одбрамбени и независан од НАТО-а.

То, међутим, није све. На инсистирање САД, чланови споразума Балканског пакта о узајамној помоћи су ублажени како би били мање обавезујући. Члан 2, узет за себе, сличан је члану 5 Северноатлантског уговора (НАТ). Тај члан у тексту Балканског пакта (члан 2) вреди цитирати у целини:

"Стране уговорнице сагласиле су се да ће сваку оружану агресију против једне или више од њих на ма ком делу њихове територије сматрати као агресију против свих снага уговорница, које ће, према томе у вршењу права легитимне, индивидуалне и колективне самоодбране, признате чланом 51 Повеље Уједињених нација, пружити помоћ, индивидуално и колективно, нападнутој Страни или Странама, предузимајући по заједничком договору, одмах све мере, подразумевајући ту и употребу војне силе, коју буду сматрале потребним за ефикасну одбрану.

Стране уговорнице, уз резерву члана VII овог уговора, обавезују се да неће закључити мир нити било какав други аранжман са агресором, сем по претходном међусобном споразуму."

Но, овом члану је, на инсистирање НАТО-а, придодат и члан 10 који гласи:

"Одредбе овог Уговора не утичу и не могу се тумачити као да на ма који начин утичу на права и обавезе које за Грчку и Турску проистичу из Северноатлантског уговора од 4. априла 1949. године."

Овај члан је проистекао из више разлога, као што је већ речено, али у овом контексту очигледна је жеља да се сачува могућност да не дође до општег сукоба НАТО-а са СССР у случају напада на Југославију. Наивно ми се чини веровање да би у случају таквог напада дошло до општег сукоба НАТО-а са СССР по аутоматизму, што би у том случају и у то време могло да доведе и до нуклеарног рата. Другим речима, Југославија није де факто била ни у НАТО-у, нити део Алијансе.

Реакција САД би готово засигурно морала да буде потпуно недвосмислена у случају агресије СССР на земљу потписницу Северноатлантског уговора, док би у случају напада на Југославију питање реакције зависило од политичких одлука до којих би се дошло у зависности од тога да ли би се и на који начин потенцијални конфликт прелио

изван граница Југославије.

Докле би ишла подршка у случају напада на Југославију?

Није више тајна ни то да се Велика Британија супротстављала идеји да се у случају напада на Југославију пошаљу симболичне војне снаге приликом пружања помоћи отпору агресији. Овако изричито противљење морало је да буде уважено од стране САД, тако да је ово питање после дужег времена релативизовано у смислу да се остави могућност да се о томе накнадно одлучује у складу са ситуацијом која би евентуално проистекла у случају оружаног сукоба Југославије са СССР.

Амбивалентност САД према потенцијалном сукобу СССР и Југославије манифестована је у више наврата. Тако, на пример, приликом разговора генерала Цоллинса, начелника Генералштаба копнене војске САД, и начелника Генералштаба ЈНА Коче Поповића у јесен 1951. године, дошло је до спора око условавања помоћи од стране САД инспекцијом војних објеката ЈНА, око уклапања југословенских оружаних снага у НАТО одбрамбене планове (Љубљанска врата) и око нивоа подршке на који би Југославија могла да рачуна у случају агресије од стране СССР.

Најозбиљније разочарање за Кочу Поповића била је Цоллинсова констатација да САД не би, у случају агресије од стране СССР, Југословенима пружила подршку из ваздуха употребом своје авијације. Одговор начелника Генералштаба ЈНА се састојао у горкој констатацији да то само говори у прилог потреби да његова земља створи сопствену авијацију. Цоллинс је покушао да ублажи своју изјаву тако што је додао да би сасвим друга ситуација настала уколико би се рат проширио ван локалних оквира, што он лично верује да би се догодило (видети: Lorraine M. Lees, *Keeping Tito Afloat, The United States, Yugoslavia and the Cold War*, Pennsylvania State University Press, University Park, PA. 1997. стр. 110).

Први услов, у вези с инспекцијом војних објеката, важио је за све земље које су у том моменту добијале америчку војну помоћ под програмом узајамне помоћи (Мутуал Сецуриту Ассистанце) и превазиђен је тек Титовом одлуком јер је он то сматрао мање фундаменталним питањем него што га је сматрао његов Генералштаб.

Питање уклапања у одбрамбену стратегију НАТО-а у том моменту остало је отворено и спорно, јер је НАТО изразито наглашавао потребу одбране Љубљанских врата и стављања највећег дела војне помоћи САД у ту функцију. То се није уклапало у југословенску концепцију. Наиме, југословенска стране је желела да држи широки фронт по целој дужини своје територије. На тај начин је, у суштини, одбијала да постане интегрални део одбрамбених планова НАТО-а.

Реално је НАТО заобиђен и остављен по страни, а војна сарадња је углавном настављена трипартитно од стране Запада са САД, Француском и Великом Британијом, као супституцијама за НАТО. Титу је ово одговарало тако што ни војно ни идеолошки не би био повезан са НАТО-ом, а Американцима је одговарало да Југославија буде повезана са више западних земаља.

На тај начин, иако су ово биле водеће силе алијансе, НАТО је као организација изгубио институционалну улогу у овој војно-дипломатској "игри". У прилог томе говори и чињеница да је као представник ове трипартитне групе био одређен генерал Thomas Handy, заменик заповедника америчких војних снага у Европи, уместо адмирала Roberta Carneуа. Царнеу је имао важан положај у НАТО-у као командант НАТО снага за Југоисточну Европу. Тиме се свесно изашло у сусрет Титу, због неприхватљивости НАТО-а за југословенску страну.

Приликом посете генерала Хандуа Југославији у новембру 1952, одржана је конференција трипартитних сила са југословенском страном. Ова конференција се одвијала у напетом атмосфери због постављана читавог низа питања: у вези с Љубљанским вратима, генералном стратегијом и тактиком, техничким подацима. Југословенска страна, предвођена генералом Пеком Дапчевићем, одбијала је да пружи тражене одговоре захтевајући да се доступност тих података реши на политичком нивоу. У појединим моментима изгледало је да ће доћи и до прекида конференције. Југословенска страна је сматрала да су питања исувише осетљива и да нема адекватног експлицитног става о стварним намерама Запада. Ипак, југословенска страна је прихватила листу питања, а генерал Ханду је по одласку написао извештај.

У децембру су амбасадори трију земаља (САД, Велика Британија, Француска) на састанку код министра спољних послова Едварда Кардеља, разговарајући о Хандујевом извештају, објашњавали да су ови подаци неопходни ради планирања разних опција у случају агресије на Југославију. Кардељ је рекао да се нада да Југославија неће бити у позицији да се брани сама или да постане нова Кореја – алудирајући на ограничен локални рат са страном подршком југословенској страни. Рекао је да очекује да тај рат

не остане локалан. Амерички амбасадор Аллен је брзо релативизовао разговор указујући да се одлуке у вези с таквим догађањима нужно морају доносити на највишем нивоу (*ФРУС*, Вол ВИИИ, стр. 1332–1333).

Да је питање стварне подршке од стране Запада и њене ширине у случају агресије СССР на Југославију било од кључног значаја и да је с тим у вези постојала снажна сумња са југословенске стране, сведочи разговор између Тита и америчког амбасадора Аллена вођен 7. јануара 1953. године, после посете генерала Хандуја. У том разговору Тито је изразио разочарање да је генералу Хандују задата платформа за преговоре око војне сарадње на основу претпоставке да ће се потенцијални рат на територији Југославије водити по моделу рата који се води у Кореји. Напоменуо му је да то разочарање деле и они из руководства који су са том платформом упознати. Мада је изразио уверење да би потенцијални сукоб прерастао у општи рат, рекао је да ће ускоро морати да припреми народ на чињеницу да ће морати да се ослони на сопствене снаге у случају напада. Аллен му је рекао да је основни југословенски проблем сукоб са Италијом и да то представља камен спотицања у систему колективне сигурности (*ФРУС* 1335-1336).

Више од годину дана касније, југословенско руководство је задржало исто виђење. У разговору са америчким амбасадором Ридделбергером, југословенски амбасадор у САД Владимир Поповић, који је био у Београду на консултацијама, изнео је оцену (23. јун, 1954. *ФРУС*, стр. 1385–1387) да је хладан однос САД према југословенским напорима да се укључе у систем заједничке одбране довео до тога да југословенска страна помишља да се америчка страна колеба у вези с подршком Југославији у економском и војном смислу, те се јављају мишљења да је неопходно да југословенска страна преиспита своју политику.

Питање Трста је било решено почетком октобра 1954. године, после дугих преговора уз учешће Британије и САД, на начин који је у суштини признао постојеће стање. Претходно је председник Еисенхауер преко искусног дипломате Роберта Мурпхуа послао изузетно топло лично интонирано писмо Титу у коме му наговештава наставак економске помоћи.

Почетак и крај Балканског пакта

Балкански пакт је потписан у августу 1954. године, да би коначно био ратификован

1955. Он је реално био мртав чим је направљен. Наиме, не само да је долазило до наговештаја нормализације односа са СССР, на иницијативу совјетске стране, већ је почела и да се јавља идеја о несврставању.

Но, није само постепен заокрет у Титовој политици довео до губљења значаја Балканског пакта. Грчка и Турска су 1955. године већ биле ушле у спор око будућности Кипра. Овај спор је добио драматичне размере после бачене бомбе на турски конзулат у Солуну. Томе је претходило насиље над грчком мањином у Истанбулу и Измиру, што је довело и до њеног егзодуса. Овај сукоб не само да је окончао сарадњу у оквиру Балканског пакта, већ је угрозио и јединство јужног крила НАТО-а. Изузетно заоштрени односи између Грчке и Турске су с времена на време доводили ове земље на ивицу рата (на пример, 1967. и 1974).

Значај Балканског пакта је због наведених разлога био више симболичан, а реално, готово никакав. У историјама хладног рата он се или не помиње или само овлаш. На пример, у књизи која је класично дело ове литературе, Јохна Левича Гаддиса, *Strategies of Containment*

—
A Critical Appraisal of American Foreign Policy
(Oxford University Press, Oxford, 1982. и 2005), Балкански пакт се ни не помиње, иако се дужна пажња посвећује Југославији и Титу. Исто важи и за књигу Мартина Валкера *The Cold War*

-
A History
(Холт, New York, 1993). У савременим уџбеницима из спољне политике САД, Балкански пакт се, такође, не помиње. Тиме је о његовом значају готово све речено.

Зашто је Балкански пакт значајан?

Зашто је онда Балкански пакт битан за нас? Зашто се о њему уопште говори, с времена на време?

Пре него што покушам да пружим одговор на ово питање, морам да похвалим и уједно скренем пажњу шире јавности на изузетно вредан зборник радова и докумената (у два тома) са скупа који је одржан у Београду у новембру 2005. године, под насловом *Балкански пакт 1953*

/

1954

. (у издању Института за стратегијска истраживања, Одељења за војну историју, 2008. године) под руководством др Драгана Богетића као председника уређивачког одбора. У њему се налазе не само различита виђења домаћих и страних аутора, већ и велики део докумената и војне и дипломатске преписке који су претходили потписивању Балканског пакта.

Сматрам да је за нас Балкански пакт значајан из више разлога. Прво, његово потписивање је била највиша тачка војне сарадње са Западом у историји Југославије. До њега се дошло у времену када се Југославија налазила у изузетно незавидном положају – под претњом Истока и као идеолошки противник Запада. Осим тога, Југославија је тада имала изузетно лошу скорију прошлост са суседном Грчком и непријатељски спор око територије са суседном Италијом. Покушај да се ове тешкоће превазиђу и/или бар релативизују агилним војно-дипломатским ангажманом и стварањем регионалног савеза, уз чврсто инсистирање на одбрани сопствене независности од оба блока, представљао је велики дипломатски успех. Успех је утолико већи што је ова иницијатива реализована у изузетно сложеним међународним условима и под притиском потенцијалне агресије од стране СССР и његових сателита, као и на фону изузетно тешке економске ситуације у земљи. Његово потписивање је несумњиво довело до додатне међународне афирмације Тита и Југославије после раскида са СССР.

Овај кратки осврт на догађаје и активности који су претходили потписивању Балканског пакта ни приближно не одражава напоре, тешкоће и спорове који су пратили његово стварање. Из тог разлога, ако ни због чега другог, он би требало да буде, макар код нас, предмет проучавања, не само од стране професионалних историчара већ и сваког ко се интересује за проблематику међународних односа, посебно активних и нарочито млађих дипломата.

Истакао бих и амбивалентан однос Запада и САД у дипломатском процесу долажења до овог решења. Наиме, САД су се дуго опирале да пруже подршку стварању војног савеза, како из разлога примедби и интереса њених чланица (Италија), тако и из разлога немогућности да се до краја одреде о мери помоћи Југославији. Од самог почетка раскида Југославије са СССР, приступ САД је био обојен идеолошким и политичким оптерећењима. Долажење до војне и економске помоћи Југославији било је дуго и мукотрпно. Разлози се налазе у времену неопходном да се сукоб са Стаљином схвати довољно озбиљним, јер се није уклапао у већ настале идеолошке шеме, до проблема са Конгресом и бирократских тешкоћа уклапања Југославије у систем војне помоћи, преко случаја Степинац, на коме је инсистирао један број конгресмена, па све до покушаја да се Југославија инструментализује за одбрану Љубљанских врата и тиме подреди

интересима НАТО-а.

На основу свега наведеног у овом осврту, чини ми се готово извесним да би у случају рата са СССР, САД покушале да овај сукоб сведу у размере локалног рата уз материјалну и војну подршку, али без директног учешћа њихових оружаних снага. То не би требало никога да чуди, јер су свима и увек национални интереси најпречи и унутрашња политичка ограничења најважнија.

Из истог разлога не би требало да чуди ни чврст отпор Југославије да не буде инструментализована од стране САД и НАТО-а, те да је основни ослонац тражила у сопственој војсци и дипломатији која је и довела до стварања Балканског пакта.

Коначно, одсуство трајне координације на нивоу војне оперативе, искључиво делимична координација са Грчком и одбијање да своју одбрану стави у функцију НАТО одбрамбених планова (Љубљанска врата), упућује на закључак да Југославија није била у одбрамбеном систему НАТО-а. Уколико се томе додају и политички садржај Балканског пакта и опрез са коме се приступило његовом стварању од стране САД, Велике Британије и Француске, као водећих сила НАТО-а, због преузимања потенцијалних обавеза у случају напада на Југославију од стране СССР, види се да је Југославија била третирана као посебан случај, а не као придружени члан овог савеза. Скепса југословенске стране у вези са стварном подршком Запада у случају напада од стране СССР, која није била без основа, додатно доприноси закључку да Југославија није била у колективном безбедносном систему Алијансе, нити де факто у НАТО-у.

Аутор је бивши амбасадор у САД, члан Форума за међународне односе и Центра за либерално демократске студије